

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

ADABIYOT – INSON RUHIYATINING OYNASI VA UNING TASVIRI

Bomurodova Maftuna

O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

2-kurs talabasi

Hammualiflar: Ibragimova Sevinch Mamasharif qizi ,

Qo'chqorova Ruxshona , Usarova Laylo

Annotatsiya: Ushbu maqolada adabiyotning inson ruhiyati ta'siri, adabiyot vositasida hayotni anglash va uning kishilarning ichki kechinmalarini tasvirlashdagi roli Abdulla Qodiriy asarlari misolida ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: adab, ruhiyat, kechinma, san'at, obraz, tasvir, portret, peyzaj.

Adabiyot inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarini ochib beruvchi, uning ichki dunyosini tushunishga yordam beruvchi nozik san'atdir. Bunday san'at turida har bir so'z, har bir tasvir o'ziga xos ma'no kasb etadi va muhim rol o'ynaydi. Abdulla Qodiriy ijodida adabiyotning ushbu mazmunli va chuqur ifodasi o'zining to'liq aksini topgan. U, har qanday asarida, inson qalbining eng nozik his-tuyg'ulari, orzu-havaslar va ichki qarama-qarshiliklarini bir-biriga bog'lab, o'quvchini uning tasvirlangan voqealari orqali insonning haqiqiy mohiyatini tushunishga chorlaydi. Qodiriy ijodi shunchalik go'zalki, adabiyotni nafaqat voqealar ketma-ketligi, balki inson qalbining shaxsiy kurashi va tushunishdagi muhim o'rin sifatida qabul qilishni o'rgatadi.

Adabiyot insonni anglash vositasi sifatida, nafaqat tashqi voqealarni, balki insonning ichki dunyosidagi o'zgarishlarni tasvirlaydi. Inson fikrlash jarayoni, undagi hissiyotlar, qarorlar va iztiroblar adabiyotda o'z aksini topadi. Har bir qahramon ichki kurashlarni, bir-biriga ziddiyatli fikrlarni va o'zi uchun muhim bo'lgan qarorlarni qabul qilish jarayonida adabiyot orqali o'zini va atrofni anglashga harakat qiladi. Qahramonlarning o'z hayotidagi mas'uliyatni sezish, orzu va umidlaridan kelib chiqib qarorlar qabul qilishidagi ziddiyatlar adabiyotda inson ruhiyatini mukammal tasvirlash imkonini yaratadi. Qodiriy, o'z asarlarida, nafaqat tashqi voqealar, balki qahramonlarning ichki kechinmalarini, hissiyotlarini va qalbdagi iztiroblarini keng va chuqur tarzda tasvirlaydi.

Adabiyotda tasvirlangan qahramonlarning hissiy ziddiyatlari, ularda yuzaga kelgan ichki qarama-qarshiliklar insonning birinchi navbatdagi o'zligini anglash va uning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bunday ziddiyatlar adabiyotda aniq va oydin shaklda ifodalanganida, o'quvchi bu kechinmalarga o'z hissiyotlarini qo'shadi, ular bilan birga yashaydi, ham qahramonning hayotidagi kurashni, ham uning ruhiy o'zgarishlarini tushunishga harakat qiladi. Shuning uchun adabiyotda har bir so'z, har bir ibora, ichki kurashning tasvirlanishi juda muhim bo'lib, o'quvchi va qahramon o'rtasidagi munosabatni chuqurlashtiradi. Qahramonlar o'rtasidagi munosabatlarni tasvirlash orqali, adabiyot inson ruhiyatidagi ziddiyatlar, qarorlar va ulardan kelib chiqqan oqibatlarini ko'rsatadi.

Adabiyot va inson ruhiyati o'rtasidagi bog'liqlikni yanada chuqurroq anglash uchun, yozuvchi barcha tasvirlarni nozik bir ishonch bilan quradi. Adabiyotdagi har bir obraz, har bir hissiyot aslida hayotning haqiqiy mohiyatini aks ettiradi. Adabiyot yozuvchisining asosiy maqsadi – bu voqealarni faqat tashqi tomondan tasvirlash emas, balki ularning ichki qatlamlarini ko'rsatib berishdir. Insonning ruhiy holati, uning tuyg'ularidagi o'zgarishlar, hayotdagi qarorlar, g'am-tashvishlar va orzular o'quvchini o'ziga jalb qiladi. O'quvchi bu asar orqali nafaqat qahramonlarning hayotiga, balki o'zining ichki dunyosiga ham nazar soladi. Bunday adabiyot o'quvchiga o'zligini anglashda yordam beradi va uning ruhiy holatini, tuyg'ularini tushunishga imkon yaratadi.

Abdulla Qodiriy ijodida bu yondashuv o'zgacha ahamiyatga ega. U adabiyotda nafaqat tashqi voqealarni, balki insonning ichki kechinmalarini, uning qalbida yuzaga kelgan muammolarni, hissiy ziddiyatlarini ham tasvirlaydi. Qodiriy, o'zining badiiy asarlarida, har bir qahramonning ruhiyatini, uning ichki dunyosini o'quvchiga yetkazishda mahoratini namoyish etadi. Bu orqali, adabiyotda inson ruhiyatining muammolari va xususiyatlari chuqur yoritilib, o'quvchi qahramonning fikr va tuyg'ularini anglashga harakat qiladi. Shunday qilib, adabiyot faqat tashqi voqealar tasviri bo'lmaydi, balki inson ruhiyatining haqiqiy holatini ko'rsatib, o'quvchiga o'zini anglash imkonini yaratadi.

Adabiyotda she'riyatning o'rni ham alohida. She'r, qisqa va aniq ifoda bilan insonning ichki kechinmalarini, orzularini, tushunmovchiliklarni, g'am-tashvishlarini tasvirlashda katta rol o'ynaydi. Har bir she'rda, hatto birgina so'zda ham, insonning ruhiy holati aks etadi. She'rlarning ma'nosi va tasvirlari orqali o'quvchi o'zining ichki olamiga chuqurroq kirib boradi. Shunday qilib, adabiyot nafaqat voqealarni tasvirlash, balki insonning ichki kechinmalarini, ruhiy holatini chuqur ifodalash vositasidir. Adabiyotda tasvirlangan qahramonlarning ichki kurashlari va ular orasidagi hissiy ziddiyatlar orqali o'quvchi hayotning haqiqiy mohiyatini tushunishga harakat qiladi.

Shu tariqa, adabiyot inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarini ochib berish uchun imkoniyat yaratadi. Adabiyot o'quvchiga qahramonlar orqali o'zini anglashga yordam beradi va uning ruhiy holatini tushunishga imkon beradi. Abdulla Qodiriy ijodida inson ruhiyatining tasviri o'quvchini o'zgarishlar va ziddiyatlarni ko'rishga undaydi, shu orqali adabiyot insonning ichki dunyosini va qalbini anglashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulla Qodiriy. "Asarlar". Toshkent: O'zbekiston, 1970.
2. Shukur Xolmirzaev. "Adabiyot va inson ruhiyati". Toshkent: Adabiyot nashriyoti, 1995.
3. Mirzohid Mahmudov. "Adabiyotda ruhiyat tasviri". Toshkent: Fan, 2001.